

درسنامه درس سیزدهم جامعه شناسی 2 پایه یازدهم

نگارش: علیدوست علیزاده، عضو گروه جامعه شناسی و سواد رسانه ای استان لرستان (محل خدمت شهرستان رومشگان)

ویژگی های آغاز شکل گیری هر پدیده ی اجتماعی عبارتند از:

- 1- اغلب هیجان انگیزترین لحظه آن است.
- 2- لحظه ای سرشار از بیم، امید، شگفتی، تنش و دلهره است.
- 3- شفاف ترین لحظه آن به شمار می رود و اطلاعات قابل توجهی از آن در اختیار ما می گذارد.
- 4- سرگذشت و سرنوشت آن پدیده را به طور خلاصه در خود دارد.

جهان غرب با سایر جهان های اجتماعی چگونه مواجه شد؟

- 1- ابتدا با سطحی ترین و ظاهری ترین لایه های هویتی خود با آن ها مواجه شد.
 - 2- لایه های عمیق هویتی خود رامخفی کرد.
- نکته:** از ابتدای رویارویی جهان اسلام با غرب متجدد، جریان های فکری و اجتماعی متفاوتی در جهان اسلام شکل گرفت.

نخستین بیدارگران اسلامی :

غرب متجدد چه زمانی با جهان اسلام رو به رو شد؟

- 1- قدرت های سیاسی جهان اسلام، با رعایت ظواهر اسلامی استبدادهای قومی و قبیله ای بودند.
 - 2- عالمان دینی، اغلب بر اساس ضرورت حفظ امنیت با آن ها تعامل می کردند.
- فقاقت و عدالت** دو عنصر برتر فرهنگ اسلامی هستند اغلب در حاشیه ی مناسبات قدرت های قومی، باقی مانده بودند.
- ملاک آسب پذیری دولت های کشورهای مسلمان چه بود؟** میزان دوری از سنت ها ی دینی و اسلامی.

پیامد قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی و جاذبه های دنیوی کشورهای غربی:

- 1- دولتمردان کشورهای اسلامی را مرعوب و شیفته فرهنگ غرب می ساخت.
- 2- بنابراین عزت و استقلال کشورهای اسلامی را تضعیف می کرد.

نخستین بیدارگران اسلامی چه کسانی بودند؟

- 1- کسانی بودند که بخطر جوامع غربی و شیوه ی برخورد دولت ها توجه کردند.
- 2- حرکت ها و جنبش هایی را در مقابله با غرب به وجود آوردند.

چند نمونه از حرکت های نخستین بیدارگران اسلامی در ایران:

- 1- حضور فعال عالمان دینی در مقابله با روسیه تزاری
 - 2- تدوین رساله های جهادیه
 - 3- اصلاحات امیرکبیر
 - 4- حکم میرزای شیرازی در تحریم تنباکو
- نمونه حرکت نخستین بیدارگران اسلامی در جهان: اقدامات سیدجمال الدین اسدآبادی و شاگردان او در دیگر کشورهای اسلامی.

مهمترین ویژگی های نخستین بیدارگران اسلامی کدامند؟

- 1- به خطر کشورهای غربی برای جوامع اسلامی توجه داشتند.
- 2- به دنبال اصلاح رفتار دولت ها در کشورهای اسلامی بودند.
- 3- بیداری را بازگشت به اسلام و عمل به آن می دانستند.
- 4- بسیاری از آنان وحدت امت اسلامی و عزت جهان اسلام را دنبال می کردند.

نقاط ضعف فکری نخستین بیدارگران اسلامی:

- 1- از فرهنگ غرب شناخت عمیقی نداشتند.
- 2- خطر غرب را بیشتر در سلطه گری و قدرت سیاسی و اقتصادی آن می دیدند.
- 3- دوری مسلمانان از عمل به اسلام را عامل ضعف جوامع اسلامی می دانستند.
- 4- گمان می کردند دلیل قدرتمندی جوامع غربی این است که عملکرد آن ها اغلب همان است که مورد توجه اسلام نیز می باشد.

منورالفکران و روشنفکران غرب گرا

www.my-dars.ir

دو جریان اجتماعی که به موازات نخستین بیدارگران اسلامی شکل گرفت کدامند؟

منورالفکران و روشنفکران غرب گرا که -شیفته ی غرب بودند- در لژهای فراماسونری سازمان می یافتند. خود را بیدارگر می نامیدند. اومانیسیم را به آدمیت و روشنفکری مدرن را به منورالفکری ترجمه می کردند.

اولین لژهایی که منورالفکران در ایران را تاسیس کردند: 1- لژ آدمیت 2- لژ متفکران غرب گرا

ویژگی های منورالفکران غرب گرا کدامند؟

- 1- نسبت به کشورهای استعمارگر احساس خطر نمی کردند بلکه حضور سیاسی و اقتصادی آنان را فرصت می دانستند.
 - 2- خواستار اصلاح رفتار دولت ها در کشورهای اسلامی بودند.
 - 3- بیداری را بازگشت به اسلام نمی دانستند بلکه بیداری را تقلید از رفتار فرنگیان می دیدند.
 - 4- مفهوم امت و ملت اسلامی برای آنان بی معنا یا منفور بود و در مقابل، به ناسیونالیسم روی آورده بودند.
- نکته:** منورالفکران غرب گرا با حمایت کشورهای غربی، در کشورهای خود حکومت سکولار تشکیل دادند.

قدرت حاکمان سکولار در کشورهای مسلمان:

- 1- ریشه در اعتقادات و پیشینه ی تاریخی این کشورها نداشت.
- 2- قدرت آن ها وابسته به قدرت جهانی استعمار بود.
- 3- می کوشیدند مظاهر اسلامی و دینی و ساختارهای پیشین را حذف و ساختارهای اجتماعی جدید را ایجاد کنند.

سه نمونه از قدرت های سکولار که دنباله رو آرمان های منورالفکران بودند:

1- آتاتورک در ترکیه 2- رضاخان در ایران 3- امان اله خان در افغانستان

نکته: حکومت منورالفکران غرب گرا در کشورهای اسلامی، استبداد استعماری را به دنبال داشت.

تأثیر استبداد استعماری بر جوامع اسلامی:

- 1- استقلال سیاسی و اقتصادی جوامع اسلامی را مخدوش می ساخت.
- 2- مقاومت های مردمی برای حفظ هویت اسلامی خود را نیز سرکوب می کرد.

علت اعتراض برخی نخبگان غرب گرای کشورهای اسلامی:

- 1- در هم ریختن نظم پیشین به بهانه ی رسیدن به جایگاه کشورهای غربی
 - 2- اما در عمل این کشورها همچنان در جایگاه کشورهای پیرامونی و استعمارزده باقی ماندند.
- منظور از روشنفکران چپ کشورهای اسلامی:** نسل دوم روشنفکران که به عملکرد روشنفکران نسل اول معترض بودند تحت تأثیر جریان های چپ کشورهای اروپایی بودند.

علت اعتراض روشنفکران چپ به روشنفکران نسل اول:

- 1- به دلیل اسلام ستیزی آنان نبود.
 - 2- اعتراض نسبت به عملکرد نظام های لیبرالیستی و سرمایه داری شکل می گرفت.
- نکته:** حرکت های اجتماعی روشنفکران چپ در چارچوب اندیشه های ناسیونالیستی، سوسیالیستی و مارکسیستی بود.

روشنفکری انتقالی چپ چگونه در کشورهای اسلامی شکل گرفت؟

- 1- برخی از آنان آشکارا اندیشه های غیر توحیدی را مطرح کردند.
 - 2- برخی از رویارویی با باورهای دینی مردم خودداری می کردند و گاهی اندیشه های خود را در پوشش دینی بیان می داشتند.
- نکته:** حرکت های اعتراض آمیز روشنفکران چپ کشورهای مسلمان، اغلب مورد حمایت بلوک شرق قرار می گرفت.

روشنفکران چپ کشورهای اسلامی:

- 1 - تا پیش از فروپاشی بلوک شرق در کشورهای اسلامی جاذبه داشتند و حتی در کشورهای زیر نفوذ غرب تأثیر گذار بودند.
- 2- با فروپاشی بلوک شرق، جاذبه های روشنفکری چپ در جهان و کشورهای اسلامی از بین رفت.

مای درس
گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir